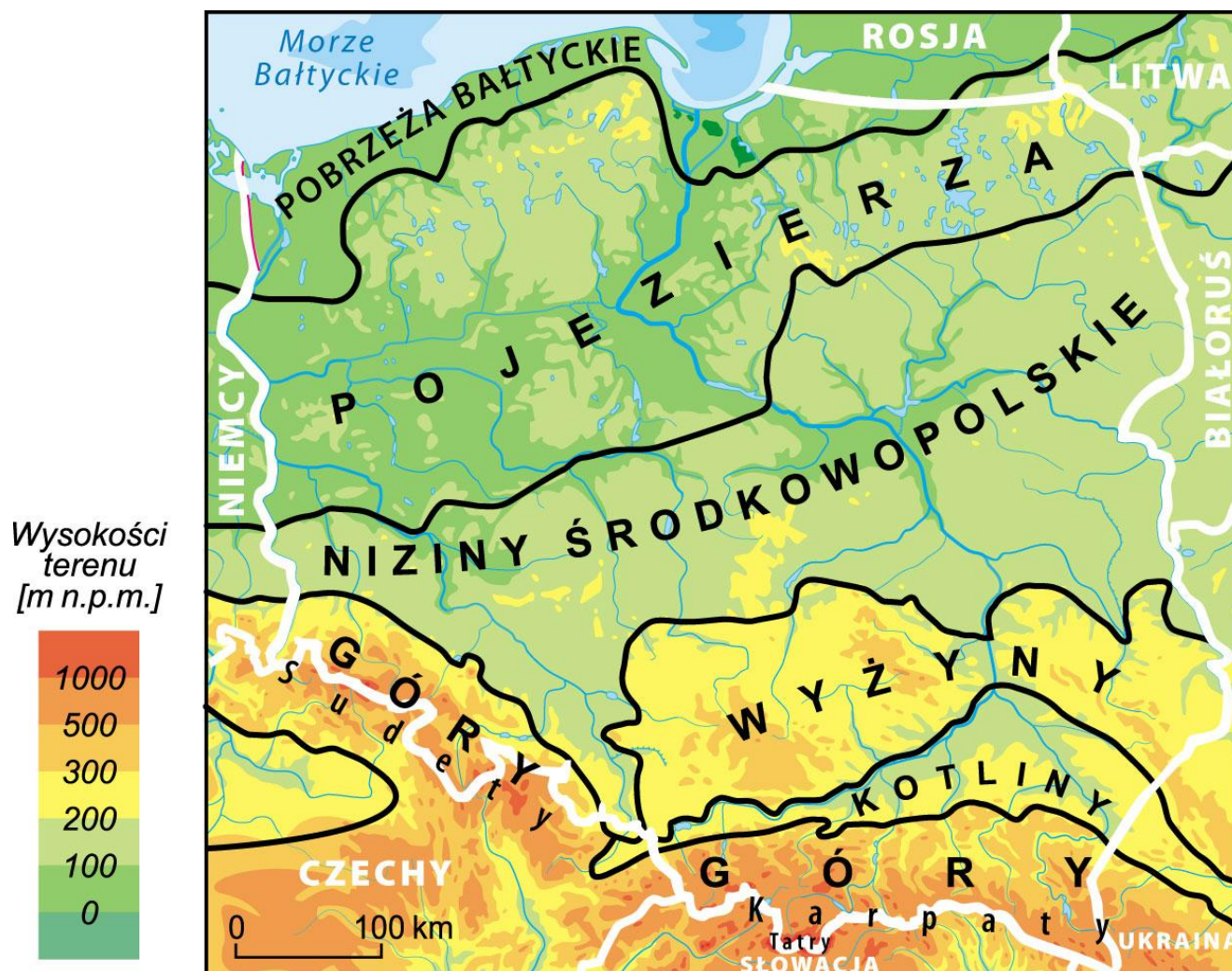

8.

Tatry – krajobraz wysokogórski

Góry obejmują tereny leżące na wysokościach powyżej 500 m n.p.m.
W Polsce **pas gór** rozciąga się wzdłuż południowych granic kraju.

Na zachodzie pasa gór, wzdłuż granicy z Czechami rozciągają się **Sudety**.
W części wschodniej, wzdłuż granicy ze Słowacją leżą **Karpaty**;
najwyższym pasmem Karpat i zarazem Polski są **Tatry**.

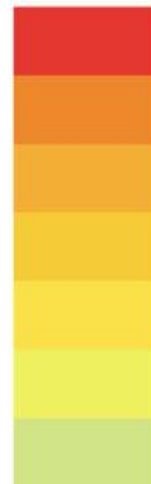
Tatry to jedyne w Polsce **góry wysokie**, sięgające powyżej 2 tys. m n.p.m.
 Tu leży najwyższy szczyt naszego kraju – **Rysy** o wysokości 2499 m n.p.m.

0 20 40 60 80 km

Wysokości
terenu
[m n.p.m.]

2000
1500
1000
500
300
200

Miasta:		mieszkańców
Kraków	powyżej 500 000	
Rzeszów	100 000 – 500 000	
Przemyśl	50 000 – 100 000	
Zakopane	poniżej 50 000	
— granica państw		

Pozostałe pasma Karpat – Beskidy, Gorce, Bieszczady, Pieniny i inne – zaliczają się do **gór średnich**

(podobnie jak całe Sudety, których najwyższy szczyt – Śnieżka – mierzy 1602 m n.p.m.).

Większa część **Tatr** leży po stronie słowackiej, gdzie znajduje się najwyższy szczyt tych gór – **Gerlach** mierzący 2655 m n.p.m.

Polskie Tatry dzielą się na 2 części – **Tatry Zachodnie** i **Tatry Wysokie**. Granicę między nimi stanowi **Przełęcz Liliowe** (przełęcz to obniżenie terenu pomiędzy wzniesieniami).

Tatry Zachodnie budują głównie **miękkie skały wapienne**, które od tysięcy lat są rozpuszczane przez wody opadowe i płynące (to zjawiska krasowe). Dlatego Tatry Zachodnie są niższe i mają łagodniejsze stoki z licznymi formami skalnymi.

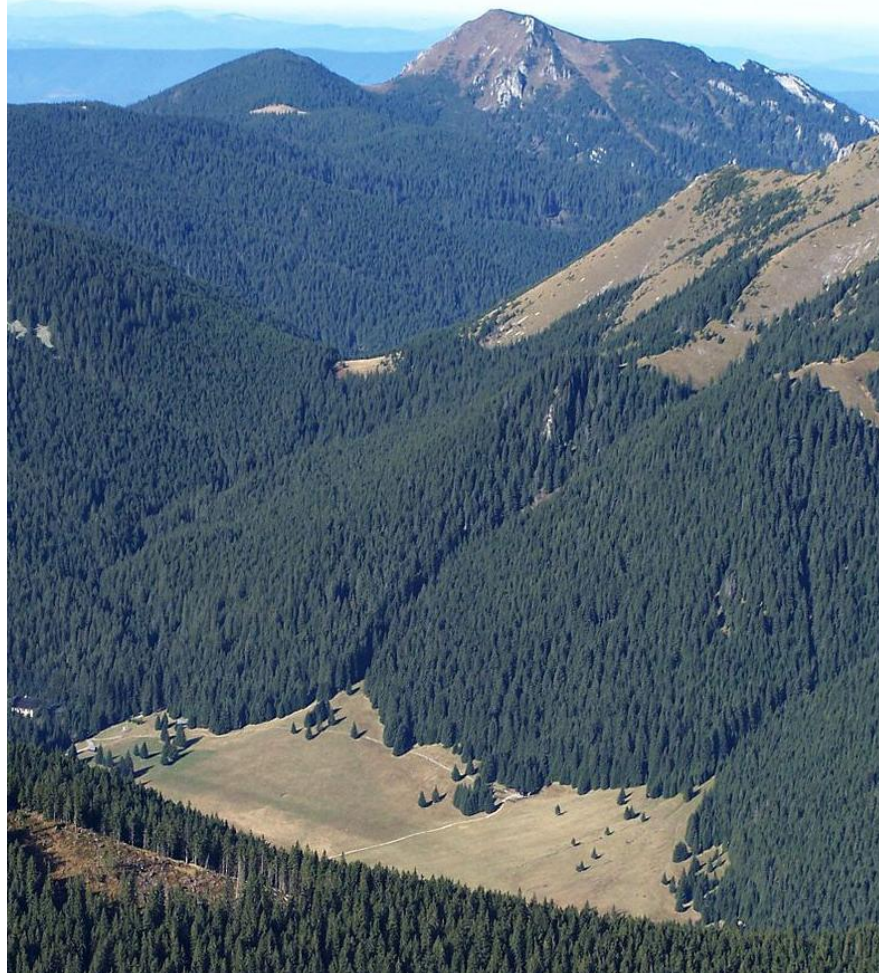

Tatry Wysokie budują głównie **twarde skały granitowe**, znacznie bardziej odporne na niszczenie. Dlatego Tatry Wysokie są wyższe, a w ich krajobrazie dominują strome stoki o ostrych krawędziach i szpiczastych szczytach.

Tysiące lat temu w **Tatrach** występowały **lodowce górskie**, po których dziś pozostały m.in. liczne **doliny** i inne zagłębienia oraz formy terenu. Wiele zagłębień wypełniła woda, tworząc jeziora nazywane w górach **stawami**.

Tatry Zachodnie słyną z dwóch dużych **Dolin**: **Chochołowskiej** (na zdjęciu poniżej) i **Kościeliskiej**. Obie doliny są szerokie i roztaczają się z nich malownicze widoki na okoliczne grzbiety gór. Dodatkową atrakcją są jaskinie krasowe.

W **Tatrach Wysokich** najbardziej znana jest **Dolina Pięciu Stawów Polskich**. Z kolei najstojniejsze jezioro to **Morskie Oko**, leżące w sąsiedniej Dolinie Rybiego Potoku. Powyżej Morskiego Oka znajduje się **Czarny Staw** – obok tych jezior wiedzie czerwony szlak na Rysy.

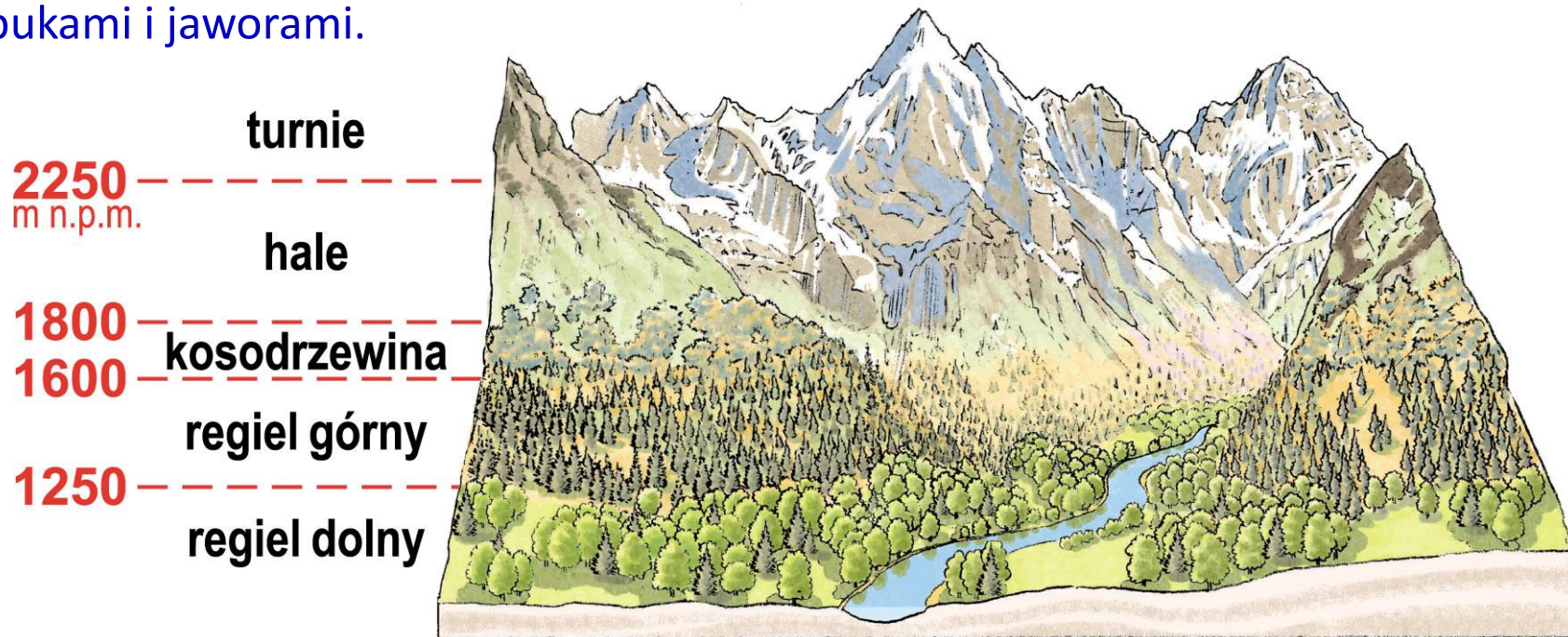
WARTO WIEDZIEĆ

W Tatrach znajduje się najwyższy polski **wodospad** – **Wielka Siklawa** o wysokości 65 m. Jest on częścią strumienia Roztoka, który wypływa z Wielkiego Stawu w Dolinie Pięciu Stawów. Wzdłuż Doliny Roztoki wiedzie zielony szlak pieszy do kolejnego wodospadu zwanego Wodogrzmotami Mickiewicza. Tam dochodzi się do szlaku czerwonego, który z kolei prowadzi do Morskiego Oka i dalej na Rysy.

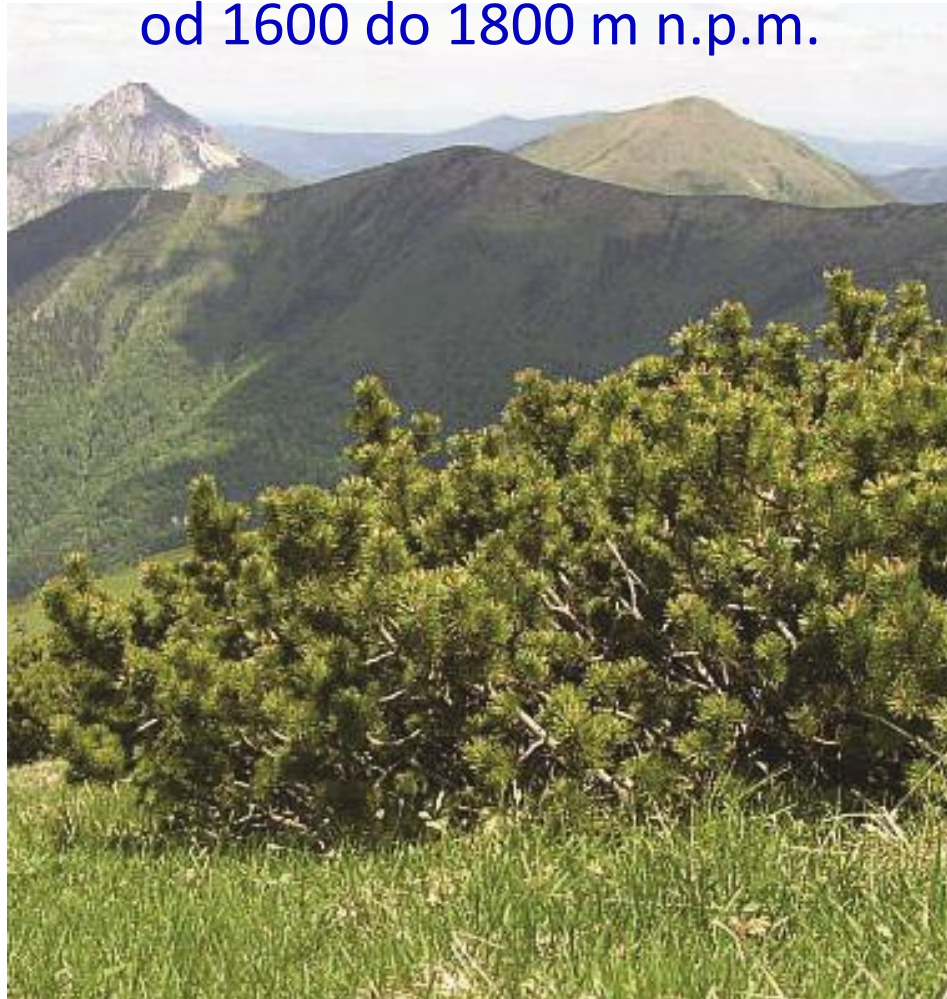

Roślinność w górach ma układ piętrowy. To dlatego, że wraz ze wzrostem wysokości zmieniają się warunki pogodowe – im wyżej, tym zimniej. Z tego względu na wyższych wysokościach roślinność jest słabiej rozwinięta. W Tatrach wyróżniono **piętra roślinne** o określonych nazwach:

- **turnie** (piętro najwyższe) – nagie skały prawie bez roślinności (tylko mchy, porosty itp.), które już od jesieni aż do wiosny mogą być pokryte śniegiem i lodem;
- **hale** – trawiaste łąki, często wykorzystywane do wypasu owiec;
- **kosodrzewina** – niskie krzewy iglaste;
- **regiel górny** – lasy iglaste, głównie świerkowe, miejscami z domieszką modrzewia;
- **regiel dolny** (piętro najniższe) – lasy mieszane ze świerkami, jodłami, modrzewiami, bukami i jaworami.

Krzewy **kosodrzewiny**
rosną w Tatrach na wysokościach
od 1600 do 1800 m n.p.m.

Tatrzańskie **turnie** pierwszy śnieg
może pokryć już we wrześniu.

Powyżej górnej granicy lasu w Tatrach żyją charakterystyczne **zwierzęta**.

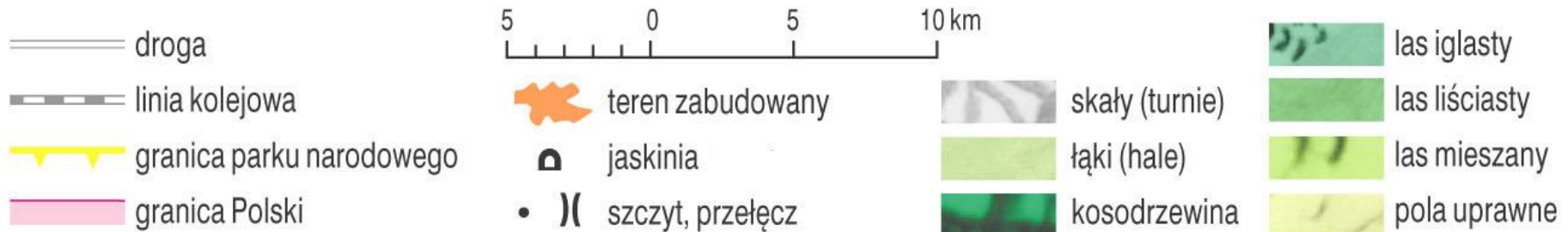
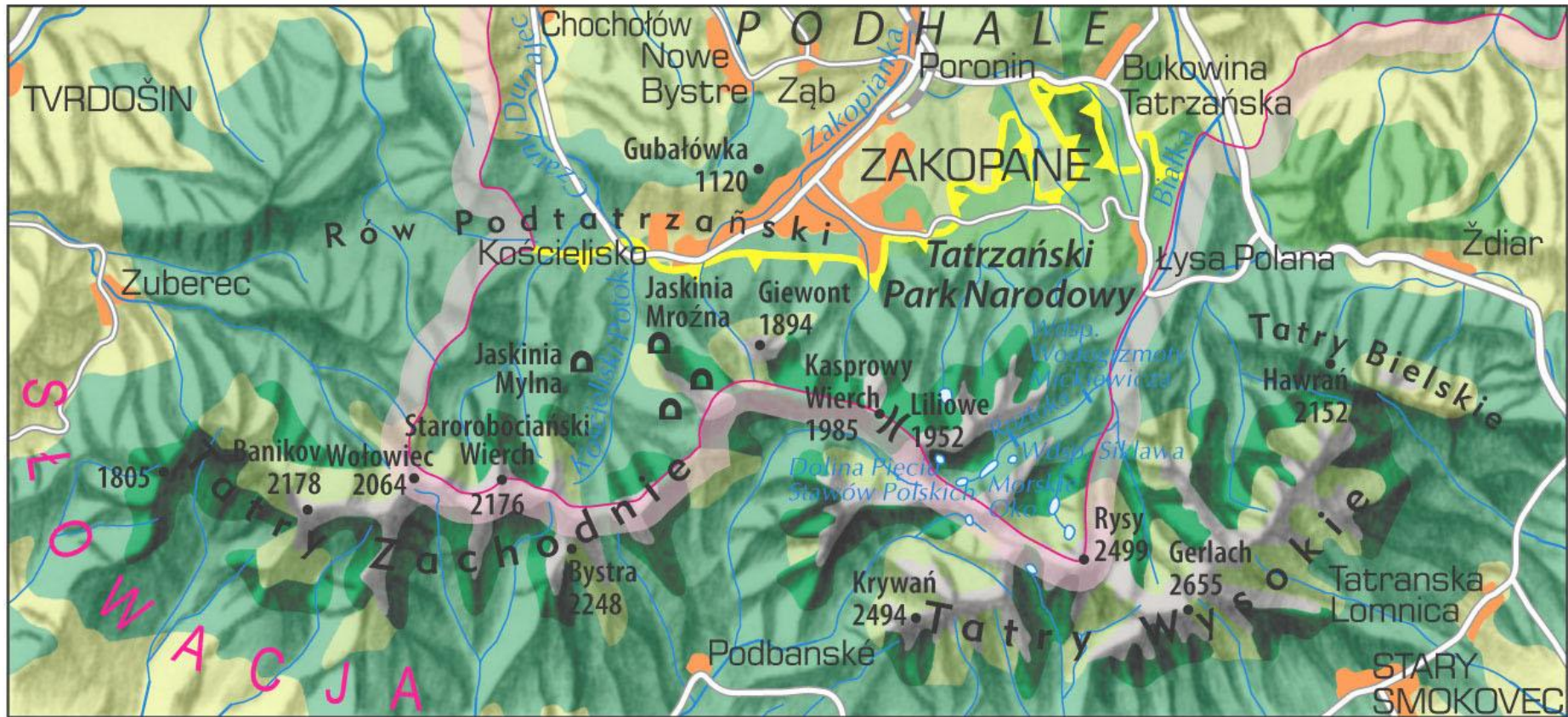
Kozice posiadają niezwykłą umiejętność sprawnego poruszania się po stromych, skalistych turniach.

Świstaki zamieszkują szczeliny skalne, gdzie zimują i kryją się przed polującymi orłami, sokołami, bielikami.

Tatry są wykorzystywane przez człowieka głównie do celów **turystycznych**. Jest tu m.in. mnóstwo szlaków pieszych oraz tras narciarskich z wyciągami. U podnóża Tatr leży **Zakopane** – miasto liczące blisko 30 tys. stałych mieszkańców i posiadające około 100 tys. miejsc noclegowych. Okoliczne wsie również przyjmują turystów, a ponadto prowadzi się tam działalność **rolniczą**. Tatry to bardzo cenny obszar przyrodniczy, który jest chroniony jako **Tatrzański Park Narodowy**.

Rodowici mieszkańcy Zakopanego i okolic to **górale**. Do dziś zachowują oni swoje dawne tradycje – obyczaje, stroje, kuchnię, sztukę, budownictwo, język (gwarę).

Młodzi górale w strojach ludowych

Drewniany dom w Chochotowie zbudowany w stylu góralskim

Na tatrzańskich łąkach często wypasane są **owce**.
Do ich pilnowania górale wykorzystują psy rasy owczarek podhalański.
Z owczego mleka produkowane są sery: oscypek, bryndza, bundz.

Kolej linowa z Kuźnic (część Zakopanego) na Kasprowy Wierch wwozi turystów na wysokość 1960 m n.p.m. Stamtąd licznymi szlakami można udać się na wycieczki piesze po Tatrach Zachodnich lub Tatrach Wysokich.

W zimie Tatry przyciągają głównie narciarzy i snowboardzistów.

Wielka Krokiew, czyli duża skocznia narciarska w Zakopanem jest miejscem zawodów sportowych nie tylko w zimie, ale także latem – na sztucznej nawierzchni zwanej igelitem.

NOTATKA DO TEMATU

1. Tatry to najwyższe góry w Polsce. Stanowią część Karpat, rozciągających się wzdłuż naszej południowej granicy ze Słowacją.
2. Polskie Tatry dzielą się na wapienne Tatry Zachodnie i granitowe Tatry Wysokie.
3. W Tatrach Zachodnich dominują łagodniejsze wzniesienia z pojedynczymi formami skalnymi i jaskiniami, a w Tatrach Wysokich – szpiczaste szczyty o stromych zboczach.
4. W całych Tatrach spotkać można doliny polodowcowe, w których płyną górskie potoki. Liczne zagłębienia terenu wypełniła woda tworząc jeziora, nazywane w górach stawami.
5. W Tatrach występują piętra roślinne: – turnie (nagie skały prawie bez roślinności), hale (łąki), kosodrzewina, regiel górny (las iglaste), regiel dolny (las mieszane).
6. Typowe tatrzańskie zwierzęta to kozice, świstaki, orły, sokoły, bieliki, niedźwiedzie.
7. Całe polskie Tatry są chronione – utworzono tam Tatrzański Park Narodowy. Dopuszczalna jest turystyka, głównie piesza oraz narciarska. Obsługa turystów odbywa się przede wszystkim Zakopanem, a ponadto w okolicznych wsiach, gdzie górale prowadzą też działalność rolniczą (m.in. hodują owce, a z ich mleka produkują sery).